

РЕСПУБЛИКА ТАТАРСТАН
Лаишевский муниципальный район
Муниципальное учреждение
Исполнительный комитет
Чирповского сельского поселения
422615 с. Чирпы
тел: 8-(84378) -2-91-45
факс: 8-(84378) -2-91-45
Эл. Адрес Chirp.La @tatar.ru

ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ЛаешМуниципаль районы
Чирпыавылжирлегебашкарма
комитеты
муниципальучреждениесе
422615 а. Чирпы
тел: 8-(84378) --2-91-45
факс: 8-(84378) -2-91-45
Эл. адрес: Chirp.La @tatar.ru

2020 елның 29 октябре

11 номер

КАРАР

**Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районы Чирпы авыл
жирлеге территориясендә транспорт инфраструктурасын комплекслы
үстерү программасын раслау турында**

**«2018-2030 елларга Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль
районы Чирпы авыл жирлегенә транспорт инфраструктурасын
комплекслы үстерү муниципаль программасы турында»гы 2018 елның 3
апрелендә кабул ителгән 1 номерлы карарына үзгәрешләр керту
турында**

«Россия Федерациясендә жирле үзидарәне оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрәндәге 131-ФЗ номерлы Федераль законнары, Россия Федерациясе Хөкүмәтенә «Жирлекләренә, шәһәр округларының транспорт инфраструктурасы системаларын комплекслы үстерү программаларына таләпләрне раслау турында» 2015 елның 25 декабрәндәге 1440 номерлы карары нигезендә, Чирпы авыл жирлеге Уставына таянып, Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районының Чирпы авыл жирлеге башкарма комитеты карар бирә:

1. «2018-2030 елларга Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районы Чирпы авыл жирлегенә транспорт инфраструктурасын комплекслы үстерү муниципаль программасы турында»гы 2018 елның 2 апрелендә кабул ителгән 3 номерлы карарына үзгәрешләр кертергә.

2. Әлеге карарны авыл жирлегенә мәгълүмат стендларында, Лаеш муниципаль районының авыл жирлекләре бүлегендә <http://laishevo.tatarstan.ru> рәсми сайтында һәм Татарстан Республикасы <http://pravo.tatarstan.ru/> хокукый мәгълүмат рәсми порталында урнаштыру юлы белән халыкка игълан итәргә.

3. Әлеге карарның үтәлешен тикшереп торуны үз өстемдә калдырам.

**Чирпы авыл жирлеге
башкарма комитеты житәкчесе**

Р.А.Евдокимов

Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районы
Чирпы авыл жирлеге Башкарма комитетының
2020 елның 29 октябрәндәге
11 карарына кушымта

**«2018-2030елларга Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль
районының Чирпы авыл жирлеге транспорт инфраструктурасын
комплекслы үстерүнең муниципаль программасы турында» 2018елның
3 апреләндәге 1 номерлы карарга үзгәрешләр керту хакында.**

**Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районы Чирпы авыл
жирлегенә транспорт инфраструктурасын комплекслы үстерү
программасы паспорты**

I БҮЛЕК. Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районы Чирпы авыл
жирлегенә транспорт инфраструктурасы торышы характеристикасы

1.1 Россия Федерациясенә пространство оешмасы структурасында
Татарстан Республикасының торышын анализлау, Татарстан
Республикасының пространство оешмасы структурасында Лаеш муниципаль
районының торышын анализлау, Чирпы авыл жирлегенә Татарстан
Республикасының пространство оешмасы структурасында торышын
анализлау.

1.1.1 Россия Федерациясә пространство оешмасы структурасында Татарстан
Республикасы торышын анализлау

1.1.2 Татарстан Республикасы пространство оешмасы структурасында Лаеш
муниципаль районының торышын анализлау

1.1.3 Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районы Чирпы авыл
жирлегенә Татарстан Республикасы пространство оешмасы структурасында
нигезләмәне анализлау

1.2 Лаеш районы Чирпы авыл жирлегенең социаль-икътисади характеристикасы, авыл жирлеге территориясендә шәһәр төзелеше эшчәнлеге характеристикасы, транспорт өлкәсендә эшчәнлекне дә кертеп, транспорт сорадын бәяләү

1.3 Транспорт төрләре буенча транспорт инфраструктурасы эшчәнлеге характеристикасы һәм эш күрсәткечләре

1.4 Чирпы авыл жирлегенең юл челтәре характеристикасы, юл хәрәкәте параметрлары, тизлек, тыгызлык, транспорт чаралары агымының составы һәм интенсивлыгы)

1.5 Транспорт чаралары паркы составын һәм автомобильләр дәрәжәсен анализлау, парковкалар һәм парковка урыннары белән тәмин итү

1.6 Гомуми файдаланудагы, пассажирлар агымын анализлауны да кертеп, транспорт чаралары эшенең характеристикасы,

1.7 Жәяүлеләр һәм велосипедта йөрү шартларының характеристикасы

1.8 Йөк транспорт чаралары хәрәкәте характеристикасы, коммуналь һәм юл хезмәтләре транспорт чараларының эшен бәяләү, транспорт чаралары өчен инфраструктура торышы

1.9 Юл хәрәкәте иминлеге дәрәжәсен анализлау

1.10 Транспорт инфраструктурасының әйләнә-тирә мохиткә, халыкның куркынычсызлыгына һәм сәламәтлегенә тискәре йогынты дәрәжәсен бәяләү

1.11 Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районы Чирпы авыл жирлегенең транспорт инфраструктурасын үстерү һәм урнаштыру шартлары һәм перспективалары характеристикасы

1.12 Чирпы авыл жирлегенең транспорт инфраструктурасын үстерү һәм функцияләү өчен кирәкле норматив-хокукий базаны бәяләү

1.13 Транспорт инфраструктурасын финанслауны бәяләү

II БҮЛЕК. Чирпы авыл жирлеге территориясендә транспорт сорады, халыкның йөреше һәм йөк ташу күләмнәренең үзгәрүе һәм характерының үзгәрүе.

2.1 Социаль-икътисадый үсеш фаразы

2.2 Лаеш муниципаль районының транспорт инфраструктурасы үсеше фаразы

2.3 Урам-юл челтәрен үстерү фаразы

2.4 Автомобильләштерү дәрәжәсен, юл үсеше параметрларын, парковка пространствосына ихтыяжны фаразлау

2.5 Юл хәрәкәте иминлеге күрсәткечләрен фаразлау

2.6 Транспорт инфраструктурасының әйләнә-тирә мохиткә һәм халыкның сәламәтлегенә тискәре йогынтысын фаразлау

III БҮЛЕК. Транспорт инфраструктурасын үстерүнең принципаль вариантлары һәм аларны транспорт инфраструктурасын үстерүнең максатчан күрсәткечләре (индикаторлары) буенча зур бәяләү, алга таба тормышка ашыруга тәкъдим ителә торган вариантны сайлап алу

3.1 Программаны тормышка ашыру чорында транспорт инфраструктурасының хәзерге торышын яки транспорт инфраструктурасының торышын характерлый торган күрсәткечләр

3.2 Транспорт инфраструктурасы үсешенәң принципаль вариантларын эреләндерү һәм тормышка ашыруга тәкъдим ителә торган вариантны сайлау

IV БҮЛЕК. Транспорт инфраструктурасы объектларын проектлау, төзү, реконструкцияләү буенча чараларны (инвестицион проектларны) финанслау күләмнәрен һәм чыганаclarын бәяләү

4.1 Транспорт төрләре буенча транспорт инфраструктурасын үстерү

4.2 Гомуми файдаланудагы автомобиль пассажир транспортын үстерү, транспорт-күчеп утыру төеннәрен булдыру буенча чаралар

4.3 Жиңел автомобиль транспорты өчен, бердәм парковка пространствосын үстерүне дә кертеп, инфраструктураны үстерү,

4.4 Жәяүлеләр һәм велосипед хәрәкәте инфраструктурасын үстерү

4.5 Йөк транспорты, транспорт чаралары, коммуналь һәм юл хезмәтләре өчен инфраструктура үсеше

4.6 Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районы Чирпы авыл жирлегенәң юллар челтәрен үстерү

V. БҮЛЕК. Транспорт инфраструктурасы объектларын проектлау, төзү, реконструкцияләү буенча чараларны финанслау күләмнәрен һәм чыганаclarын бәяләү

VI БҮЛЕК.Транспорт инфраструктурасын үстерү вариантын гамәлгә ашыруга тәкъдим ителә торган транспорт инфраструктурасы объектларын проектлау, төзү, реконструкцияләү буенча чараларның (инвестицион проектларның) нәтижәлелеген бәяләү

VII БҮЛЕК. Институцион үзгәрешләр, транспорт инфраструктурасы объектларын проектлау, төзү, реконструкцияләү өлкәсендә эшчәнлекне хокукый һәм мәгълүмати тәэмин итүне камилләштерү буенча тәкъдимнәр.

**2018-2030 ЕЛЛАРГА ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ЛАЕШ
МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫ ЧИРПЫ АВЫЛ ЖИРЛЕГЕНЕҢ
ТРАНСПОРТ ИНФРАСТРУКТУРАСЫН КОМПЛЕКСЛЫ ҮСТЕРҮ
ПРОГРАММАСЫ ПАСПОРТЫ**

Программаның исеме	2018-2030 елларга Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районы Чирпы авыл жирлегенең транспорт инфраструктурасын комплекслы үстерү муниципаль программасы (алга таба-Программа)
--------------------	--

<p>Программаны эшләү өчен нигез</p>	<p>- «Россия Федерациясендә жирле үзидарәне оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрэндәге 131-ФЗ номерлы федераль закон;</p> <p>- «Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексына һәм Россия Федерациясенең аерым закон актларына үзгәрешләр кертү турында» 2014 елның 29 декабрэндәге 456-ФЗ номерлы федераль закон;</p> <p>- «Жирлекләрнең, шәһәр округларының транспорт инфраструктурасын комплекслы үстерү программаларына таләпләрне раслау турында» Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2015 елның 25 декабрэндәге 1440 номерлы карары;</p> <p>- Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районының Чирпы авыл жирлегенә генераль планы»;</p> <p>- Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районының Чирпы авыл жирлегенә уставы</p>
<p>Программаның муниципаль заказчысы</p>	<p>Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районының Чирпы авыл жирлегенә башкарма комитеты</p>
<p>Программаның координаторы</p>	<p>Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районы башкарма комитеты</p>
<p>Программаның төп эшләүчеләре</p>	<p>Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районының Чирпы авыл жирлегенә башкарма комитеты</p>

Программаның максаты һәм бурычлары

Программаның максаты:

- транспорт инфраструктурасы объектларын төзү, ремонтлау һәм реконструкцияләү буенча чаралар исемлеген, дәүләт һәм муниципаль программаларда, территорияне комплекслы социаль-икътисадый үстерү планында һәм программасында каралган чараларны да кертеп, эшләү һәм гамәлгә ашыру.

Программаның бурычлары:

- Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районының Чирпы авыл жирлегенә халкының уңайлырак яшәү шартларын тәмин итү;

- Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районының Чирпы авыл жирлегендә шәһәр төзелеш белән тигезләшкән транспорт инфраструктурасын үстерү;

- халыкның һәм икътисадый эшчәнлек субъектларының транспорт инфраструктурасы объектларыннан файдалана алуын тәмин итү;

- Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районының Чирпы авыл жирлегендә халыкка һәм урам-юл челтәре буенча транспорт чараларына имин йөрү шартлары тудыру;

	<p>- халыкның күчеп йөрүгә ихтыяжлары нигезендә транспорт инфраструктурасын үстерү;</p> <p>-Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районының Чирпы авыл жирлеге территориясендә икътисадый эшчәнлекне гамәлгә ашыручы юридик затларның, индивидуаль эшкуарларның халыкка, шулай ук халыкка транспорт хезмәте күрсәтүнең куркынычсызлыгын, сыйфатын һәм нәтижәләлеген тәмин итү;</p> <p>- Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районының Чирпы авыл жирлеге территориясендә гамәлдәге транспорт инфраструктурасының эшләвенә нәтижәләлеген арттыру.</p>
<p>Программаны гамәлгә ашыру сроклары һәм этаплары</p>	<p>1 этап: 2018-2022 еллар;</p> <p>2 этап: 2023-2030 еллар</p>
<p>Транспорт инфраструктурасы объектларын (чаралар төркемнәрен, ярдәмче программаларны, инвестиция проектларын) проектлау, төзү, реконструкцияләү буенча планлаштырылган чараларның (инвестиция проектларының)</p>	<p>Әлеге Программада тасвирланган чаралар транспорт чараларынан, жәяүлеләрдән файдаланучыларның уңайлылыгын һәм куркынычсызлыгын арттыруга һәм жирлекнең социаль-икътисадый хәлен яхшыртуга юнәлдерелгән.</p>

тулы тасвирламасы	
Программаны финанслау күлэмнәре һәм чыганақлары	<p>Программаны финанслау күләме проект-смета документациясеннән чыгып билгеләнә һәм ел саен киләсе елга бюджет формалаштырганда аныклана.</p> <p>Финанслау чыганақлары:</p> <ul style="list-style-type: none"> - жирлек бюджеты акчалары; - бүлеп бирелгән очракта, РФ, ТР бюджетлары акчалары; - бүлеп бирелгән очракта, Лаеш муниципаль районы бюджеты акчалары; - үзара салым акчалары; - бюджеттан тыш чыганақлар

I БҮЛЕК.Лаеш муниципаль районы Чирпы авыл жирлегенең транспорт инфраструктурасы торышы характеристикасы

1.1. Россия Федерациясенең пространство оешмасы структурасында Татарстан Республикасы торышын анализлау, Татарстан Республикасы пространство оешмасы структурасында Лаеш муниципаль районы торышын анализлау, Чирпы авыл жирлегенең торышын Татарстан Республикасы пространство оешмасы структурасында анализлау

1.1.1 Россия Федерациясе пространство оешмасы структурасында Татарстан Республикасы хәлен анализлау.

Татарстан Республикасы Россия Федерациясе субъекты булып тора һәм Идел буе федераль округы составына керә, шулай ук Идел буе икътисадый районының бер өлеше булып тора. Республиканың административ һәм мәдәни үзәге-Казан шәһәре. Татарстан Көнчыгыш-Европа тигезлегенең көнчыгышында, ике зур елга - Идел һәм Кама кушылган урында урнашкан, Казан Мәскәүдән 797 км көнчыгышка таба урнашкан. Татарстан Республикасы 1920 елда барлыкка килә. Майданы 6783,7 мең га тәшкил итә. Территориянең максималь озынлыгы-төнъяктан көньякка 290 км һәм көнбатыштан көнчыгышка 460 км. Чит ил дәүләтләре белән чикләр юк. Көнъякта Татарстан Республикасы Самара, Ульяновск һәм Оренбург өлкәләре, төньякта - Киров өлкәсе һәм Удмуртия Республикасы белән, төньяк-көнбатышта - Марий-эл Республикасы, көнчыгышта - Башкортстан Республикасы, көнбатышта - Чуваш Республикасы белән чиктәш.

Республика территориясендә 43 муниципаль район, 2 шәһәр округы, 39 шәһәр һәм 872 авыл жирлеге урнашкан.

Татарстан территориясе елга үзәннәре күп булган биек баскычлы тигезлектән гыйбарәт. Идел һәм Кама тигезлегенең киң үзәннәре өч өлешкә

бүленгән: Идел алды, Кама алды һәм Кама арьягы. Идел алды алды 276 метр биеклектәге Идел буе калкулыгының төньяк-көнчыгыш өлешен били. Көнчыгыш Камага төньяктан Можга һәм Сарапул калкулыкларының Көнъяк өлешләре керә, ул Иж елгасы үзәне белән бүленгән. Биредә иң югары үрләр 243 метр. Татарстанда иң югары (381 м га кадәр) - Көнчыгыш Кама арьягындагы Бөгелмә калкулыгы. Иң түбән рельеф (нигездә 200 м га кадәр) Көнбатыш Кама Арьягы өчен ха Республика территориясенә 17 % тирәсе урман белән капланган, алар күбесенчә яфраклы токым агачларыннан (имән, юкә, каен, усак) торган, ылыслы токымнар нарат һәм чыршыдан тора. Татарстан территориясендә умырткалыларның 433 төре, шулай ук умырткасыз хайваннарның берничә мең төре яши.

Татарстан территориясе уртача киңлекләр климатының уртача континенталь тибы, жәен жылы һәм кышын уртача-салкын булуы белән характерлана. Иң жылы ай - июль, уртача айлык температура 18 - 20 °С территориясе буенча уртача айлык температура белән, иң салкыны -17 °С тан уртача айлык температура белән гыйнвар. Жылылык чорының озынлыгы (тотрыклы температура 0 °С тан югары) 198-209 көн эчендә, салкын температурасы 156-167 көн эчендә тирбәлә. Территория буенча явым-төшемнәр чагыштырмача тигез бүленә, аларның еллык суммасы 460 - 540 мм тәшкил итә.

.

Туфраклар зур төрлелеге белән аерылып тора - төньякта һәм көнбатышта соры урман һәм күзәтчеләрдән алып республиканың көньягында кара туфракларның төрле төрләренә кадәр.

Татарстан территориясендә Идел-Кама дәүләт табигый биосфера тыюлыгы һәм "Түбән Кама" милли паркы урнашкан.

Татарстан - Россиянең икътисадый яктан иң алга киткән төбәкләренең берсе. Республика Россия Федерациясенең эре индустриаль районы үзәгендә, көнчыгышны һәм көнбатышны, илнең төньягын һәм көньягын тоташтыручы мөһим магистральләр киселешендә урнашкан..

Татарстан Республикасының бай табигать ресурслары, куәтле һәм диверсификацияләнгән сәнәгать, югары интеллектуаль потенциалы һәм квалификацияле эшче көченә ия.

Татарстан Республикасы төп макроикътисадый күрсәткечләр буенча гадәттәгечә Россия Федерациясенең алдынгы регионнары рәтенә керә.

Татарстанның тулаем региональ продукты структурасында сәнәгать өлеше - 43,2 %, төзелеш - 9,0 %, транспорт һәм элементә - 6,5 %, авыл хужалыгы - 7,5 %..

Республиканың сәнәгать профиле нефть-газ-химия комплексын (нефть чыгару, синтетик каучук, шин, полиэтилен һәм нефть эшкәртү продуктарының киң спектрнын житештерү), конкурентлыкка сәләтле продукция (авыр йөк автомобильләре, вертолетлар, самолетлар һәм авиадвигательләр, компрессорлар һәм нефть-газ кудыру жайланмалары, елга һәм диңгез суднолары, коммерцияле һәм жиңел автомобильләр гаммасы) житештерүче эре машина төзелеше предприятияләрен, шулай ук алга киткән электр һәм радио приборлар төзүне билгели.

2018 ел нәтижәләре буенча Татарстанның сәнәгать житештерүе индексы 102 % дәрәжәсенә житте. Республиканың сәнәгать житештерүе күләме 2 трлн 818 млрд сум тәшкил итте.

2018 елның гыйнварыннан ноябрәнә кадәр чорда Татарстан Республикасы сәнәгать секторында эшләүчеләрнең уртача исемлек саны 336,8 мең кеше тәшкил итте. Сәүдә өлкәсендә 148,6 мең кеше эшли.

"Тулаем төбәк продуктында сәнәгать өлеше 44,6% тәшкил итә, ә сәүдә - 16,4%. Сәүдә тармагы республиканың тулаем региональ продуктына өлеш кертү буенча алдынгыларның берсе булып кала һәм динамик үсеш алучы тармакларның берсе булып тора".

Татарстан Идел буе федераль округы төбәкләре арасында алдынгы урынны алып тора. Узган ел республиканың сәүдә структурасы үзгәрде. Азык-төлек товарлары өлеше 47% тан 44% ка кадәр кимеде, шул ук вакытта озак вакытлы куллану товарлары өлеше артты. Ваклап сату базарларында сату күләме үсә, хәзер бу күрсәткеч 7% ка житте. Шул ук вакытта республикада челтәр сәүдәсе башка регионнардагыга караганда көчсезрәк үсте.

1.1.2 Татарстан Республикасы пространство оешмасы структурасында Лаеш муниципаль районы торышына анализ.

Лайшевский районы - муниципаль район Татарстан Республикасының үзәк өлешендә. Районның мәйданы 2074 кв. км тәшкил итә. Халык саны - 43835 кеше, шуларның 56%ы - рус, 41%ы - татар, 3%ы - башка милләт вәкилләре.

Территория 2094,43 км². Төнъяктагы район Казанның республика башкаласы территориясә белән чиктәш. Районның Идел һәм Кама елгалары ярлары кушылып төнъякка таба сузылган. Административ үзәк - Лаеш шәһәре - Кама елгасы ярында урнашкан, Татарстан башкаласынан 62 чакрым ераклыкта..

Лаеш муниципаль районы чиктәш:

- төнъяк-көнчыгышта - Питрәч муниципаль районы белән,

- көнчыгышта - Балык Бистәсе муниципаль районы белән,

- көньяк-көнчыгышта һәм көньякта - Алексеевск һәм Спас муниципаль районнары белән,

- көнбатышта - Кама Тамагы һәм Югары Ослан муниципаль районнары белән.

Лаеш муниципаль районы территориясендә жирле үзидарә 24 муниципаль берәмлек 1 шәһәр (Лаеш) һәм 23 авыл жирлеге тарафыннан гамәлгә ашырыла. Александр, Атабай, Олы Кабан, Габишев, Державино, Егорьево, Хәерби, Кече Елга, Макаровка, Чирпы, Нармонка, Никольский, Орел, Пәрәү, Комлы-Ковал, Рождествено, Сокуры, Столбище, Урта Девятово, Татар-Сараланы, Татар-Янтыгы, Чирпы) авылларына 69 торак пункт керә (шулардан 36 авыл, 24 авыл, 8 поселок һәм 1 шәһәр).

Лаеш муниципаль районы (Югары Ослан, Зеленодольск, Питрәч, Биектау, Этнә районнары һәм Казан шәһәре белән беррәттән) территориаль урнашу үзенчәлекләре, район икътисадының махсуслашуы һәм структурасы Казан агломерациясенә структур берәмлеге - күптармаклы сәнәгатьнең һәм энергетиканың куәтле икътисадый районы..

Лаеш муниципаль районының житештерү потенциалы нигезе эшкәртү сәнәгате, азык-төлек сәнәгате, транспорт һәм авыл хужалыгы предприятиеләре тарафыннан тәкъдим ителгән. Район предприятиеләре эшчәнлеге рациональ состав һәм структура белән югары нәтижәле сәнәгать комплексы булдыруга юнәлтелгән. Сәнәгать предприятиеләренә нәтижәле эше нигезенә предприятиеләрне реформалаштыру салынган. Идарә системасын камилләштерүгә, производство чыгымнарын киметүгә һәм предприятиеләрнең финанс хәлен яхшыртуга, инвестицион активлыкны арттыруга юнәлдерелгән.

Районның төп предприятиеләре булып «Нэфис» компанияләр төркеме предприятиеләре тора - болар: «Казан май комбинаты» ААЖ, «Казан МЭЗ» ААЖ, «Нэфис - Биопродукт» ААЖ; «Инвэнт» Компанияләр төркеме предприятиеләре: «Таткабель» ЖЧЖ, «Таттеплоизоляция» ЖЧЖ, «Инвэнт - Электро» ЖЧЖ, «Дорхан-21 гасыр Казан» ЖЧЖ, «Казан» халыкара аэропорты һәм аның территориясендә нигезлэнгән бөтен предприятиеләр, «ICL КПО ВС сәнэгать электроникасы заводы, «Ковали» нефть эшкәртү станциясе, Транснефть «Ак Барс» кошчылык комплексы.

Лаеш муниципаль районының агросәнэгать комплексы - муниципаль берәмлек икътисадының шактый өлеше. Авыл хужалыгы житештерүе район эшчәнлегендә зур роль уйный. Бүгенге көндә районның авыл хужалыгында сөт житештерү һәм алга киткән кошчылык өстенлек итә. Районның агросәнэгать комплексы составына 18 авыл хужалыгы предприятиесе керә, Лаеш агрохимсервис, УЭООС, ветлебница, ветлаборатория, орлык инспекциясе.

Гаилә терлекчелек фермаларын төзү программасы житди нәтижеләргә китерде. Бу юнәлеш авыл халкында аерым кызыксыну уятты, нәтижәдә бүген районда уңышлы эшләр киләләр.

Бүгенге көндә районда туристик-рекреацион өлкә өстенлекле юнәлешләрнең берсе. Ял итү өчен кызыклы табигать ландшафтларына (Идел, Кама һәм Мишә елгалары, яшел зона урманнары, минераль сулар чыганагы), отышлы транспорт урыны (федераль әһәмияттәге автомобиль юлы Казан-Оренбург, аэропорт), бай тарихи потенциалга бәйле рәвештә, Лаеш муниципаль районы бүген Казан шәһәре һәм якин районнар халкының рекреация максатларында иң күп килә торган районнарның берсе булып тора. Уникаль тарихи-мәдәни һәм махсус сакланылучы табигать территорияләре булу туристлык-рекреация эшчәнлегенә районында үсешнең перспективалы булуын билгели.

1.1.3 Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районының Чирпы авыл
жирлеге хәлен Татарстан Республикасы пространство оешмасы
структурасында анализлау

Чирпы авыл жирлеге Советына Чирпы авылы, Имәнкискә авылы һәм
Мирәтәк авылы торак пунктлары керә

121 дача хужалыгы. Жирлек 99,9%ка газлаштырылган. Йортларның
барысында да индивидуаль жылыту була, ә бюджет учреждениеләренең мини
котельныйлары.

Территориянең гомуми мәйданы 6016 га тәшкил итә.

авыл жирлегенең мәйданы - 345 га.

Эшкә яраклы халык - 549 кеше, пенсионерлар - 271, инвалидлар - 77 кеше
мәктәпкәчә яшәтәге балалар - 88, мәктәп балалары - 82, йорт хужалары - 8,
студент-22, теркәлгән, әмма яшәми - 52 кеше.

Авыл жирлегендә урта мәктәп- укучылары - 142 Педагог - 20, хезмәт
күрсәтүче персонал - 13. 56 баланың “Кояшкай” балалар бакчасы, 8
тәрбияче, 8 тәрбияче ярдәмчесе, 8 хезмәт күрсәтүче персонал бар.

Территориядә эшли:

- Татавтодор Чирпы ДРСУ ААЖнең шәһәр яны филиалы - хезмәткәрләр
саны - 52;

«Исхаков» КФХ - 10 кеше;

«Агро» НЗ - хезмәткәрләр саны - 6;

Тәрәзәләр һәм ишеклар ясау буенча ИП Габдуллин хезмәткәрләр саны -
3чел.;

Сәүдә нокталары - 13;

- Имәнкискә урта мәктәбе - укытучылар - 15 кеше, укучылар саны - 39;

- Имәнкискә к балалар бакчасы - балалар саны - 20 кеше;

- ФАП-3; Имәнкискә, Чирпы, Мирәтәк.

- Авыл китапханәсе -2;(Имәнкискә, Чирпы)..

- Имәнкискә мәдәният йорты - хезмәткәрләр саны - 4 кеше; Чирпы авыл
клубы - хезмәткәрләр саны - 3 кеше.

- «Россия Саклык банкы» филиалы;
- «Россия почтасы» филиалы;
- Кибетләр: азык-төлек - 5; ИП «Хәсәнов Р.И.», ИП «Мөхәммәтжанов А.Г.», ИП «Гәрәев», кибет «Минимаркет», кибет «Гранат»
- "Магнит" кибете
- "Кама" кунакханә комплексы - 1.

Территориаль планлаштыру документы булып авыл жирлегенең генераль планы тора, ул, социаль, икътисадый, экологик һәм башка факторлардан чыгып, инфраструктураны тәмин итү бурычларын комплекслы хәл итә

Тормыш дәрәжәсен һәм сыйфатын характерлый торган күрсәткечләрнең берсе-халыкның торак белән тәмин ителеше күрсәткече (бер кешегә гомуми мәйданның квадрат метры).

Документ булып Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районы Чирпы авыл жирлегенең генераль планы тора, ул, социаль, икътисадый, экологик һәм башка факторлардан чыгып, инфраструктураны тәмин итү мәсьәләләрен комплекслы хәл итә.

1.2. Транспорт төрләре буенча транспорт инфраструктурасының эшләү үзенчәлегә һәм эш күрсәткечләре характеристикасы.

Чирпы авыл жирлегенең транспорт системасын үстерү жирлектә яшәүчеләрнең тормыш сыйфатын яхшыртуның кирәкле шарты булып тора.

Чирпы авыл жирлегенең транспорт инфраструктурасы Татарстан Республикасы Лаеш районы инфраструктурасын тәшкил итә, бу гражданның хәрәкәт итү ирегенә конституциячел гарантияләрен тәмин итә һәм товарлар һәм хезмәт күрсәтүләрнең ирекле хәрәкәт итүен мөмкин итә. Автомобиль юллары чөптәренә булуы һәм торышы белән территориаль бөтенлек һәм икътисадый киңлекнең бердәмлегә билгеләнә. Жирле әһәмияткә юллар һәм инфраструктура торышының жәмгыятьнең социаль-икътисадый ихтияжларына туры килмәве проблемаларын бәяләп бетермәү икътисадый кыенлыklarның һәм тискәре социаль процессларның сәбәпләренә берсе булып тора.

Юллар исемлегә, озынлыklarны һәм өслек төрләрен күрсәтеп, Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районының 2017 елның 06 апрелдәге 4 номерлы Чирпы авыл жирлегә карары белән расланды һәм 4 нче таблицада күрсәтелде.

Тимер юл, һава һәм су транспорты юк.

№ п/п	Жирлек, торақ пункт, юл, урам исемнәре	Барлығы, км.)	Озынлығы, км.				Идентификация номеры	Юллар категори ясе
			ц/б	а/б	Вакташ	грунт		
1	Чирпы авыл жирлеге, Имәнкискә авылы, Привражная урамы	0,12			0,06	0,32	92-234-892-ОП-МП-01	5
2	Чирпы авыл жирлеге, Имәнкискә авылы, Школьная урамы	0,43		0,43			92-234-892-ОП-МП-02	5
3	Чирпы авыл жирлеге, Имәнкискә авылы, Кече ур.	0,35			0,35	0,62	92-234-892-ОП-МП-03	5
4	Чирпы авыл жирлеге, Имәнкискә авылы, Зеленая урамы	1,30			0,70	0,77	92-234-892-ОП-МП-04	5
5	Чирпы авыл жирлеге, Имәнкискә авылы, Садовая урамы	1,30			0,70	1,00	92-234-892-ОП-МП-05	5
6	Чирпы авыл жирлеге, Имәнкискә авылы, Яшьләр ур.	1,00		0,30		0,10	92-234-892-ОП-МП-06	5
7	Чирпы авыл жирлеге, Имәнкукулка авылы, Садовая ур., 1	0,70		0,70			92-234-892-ОП-МП-07	5
8	Чирпы авыл жирлеге, Имәнкискә тыкрыгы, Привражная урамына кадәр	0,10		0,10		0,30	92-234-892-ОП-МП-08	5
9	Чирпы авыл жирлеге, Имәнкискә авылы, Совет урамы, тротуар	4,20		4,20			92-234-892-ОП-МП-09	5
10	Чирпы авыл жирлеге, Чирпы авылы, Яшьләр ур.	0,60				0,47	92-234-892-ОП-МП-10	5
11	Чирпы авыл жирлеге, Чирпы авылы, Пионер урамы	0,50		0,50		2,00	92-234-892-ОП-МП-11	5
12	Чирпы авыл жирлеге, Чирпы авылы, Прозерная урамы	0,30				0,62	92-234-892-ОП-МП-12	5
13	Чирпы авыл жирлеге, Чирпы авылы, Яңа урам	0,40					92-234-892-ОП-МП-13	5

14	Чирпы авыл жирлеге, Чирпы авылы, Урман ур.	0,30					92-234-892-ОП-МП-14	5
15	Чирпы авыл жирлеге, Чирпы авылы, Долгий Конец ур.	0,40			0,40		92-234-892-ОП-МП-15	5
16	Чирпы авыл жирлеге, Чирпы авылы, Завод ур.	1,00					92-234-892-ОП-МП-16	5
17	Чирпы авыл жирлеге, Чирпы авылы, Завод тыкрыгы	0,10					92-234-892-ОП-МП-17	5
18	Чирпы авыл жирлеге, Чирпы авылы, Кольцевая урамы	0,20			0,20		92-234-892-ОП-МП-18	5
19	Чирпы авыл жирлеге, Чирпы авылы, Привражная урамы	0,10			0,10		92-234-892-ОП-МП-19	5
20	Чирпы авыл жирлеге, Чирпы авылы, Дальная ур.	0,45					92-234-892-ОП-МП-20	5
21	Чирпы авыл жирлеге, Мирэтэк авылы, Интернациональная ур.	0,30					92-234-892-ОП-МП-21	5
22	Чирп авыл жирлеге, Мирэтэк авылы, Озерная урамы	0,40					92-234-892-ОП-МП-22	5
23	Чирпы авыл жирлеге, Имэнкукулка авылы, Молодежная ур., 1	0,50			0,50		92-234-892-ОП-МП-23	5
24	Чирпы авыл жирлеге, Имэнкукулка авылы, Садовая ур., 2	0,70					92-234-892-ОП-МП-24	5
25	Чирпы авыл жирлеге, Чирпы авылы, Лесная ур. Тыкрыгына кадәр	0,45					92-234-892-ОП-МП-25	5
	Чирпе авыл жирлеге буенча нәтижә	16,2	0,0	7,53	3,1	5,66		

1.4. Чирпы авыл жирлегенең юллар челтәре үзенчәлеге, юл хәрәкәте параметрлары (транспорт чаралары агымнарының тизлеге, тыгызлыгы, составы һәм хәрәкәтенең интенсивлыгы)

Автомобиль юллары Чирпы авыл жирлеге транспорт инфраструктурасының мөһим состав өлеше булып тора. Алар жирлек территориясен күрше территорияләр белән бэйлиләр, жирлекнең торак пунктларын район үзәге белән бэйлиләр, жирлекнең барлык торак пунктларының да тормыш эшчәнлеген тәмин итәләр, жирлекне үстерү мөмкинлекләрен билгелиләр, алар буенча йөк ташу һәм пассажирлар йөртү башкарыла. Күпчелек очракта автомобиль юллары челтәрен үстерү дәрәжәсенә жирлекнең тотрыклы икътисадый үсешенә ирешү, жирле житештерүчеләрнең конкурентлык сәләтен арттыру һәм халыкның тормыш сыйфатын яхшырту бурычларын хәл итү бэйле.

Чирпы авыл жирлеге чикләрендә урнашкан муниципаль юллар, урам-юл челтәре һәм юл инфраструктурасы объектлары жирле әһәмияттәге гомуми файдаланудагы автомобиль юлларына керә.

Чирпы жирлеге икътисадын үстерү күбесенчә автомобиль транспортының нәтижәле эшләве белән билгеләнә, ул гомуми файдаланудагы жирле әһәмиятле автомобиль юллары челтәрен үстерү дәрәжәсенә һәм аның торышына бэйле.

Урам-юл челтәре гамәлдәге урамнар һәм юллар белән бэйләнештә проектанган. Торак территорияләрен ижтимагый үзәкләр, житештерү территорияләре белән бэйли һәм тышкы магистральләргә чыгуны тәмин итә.

Урам-юл челтәре, урамнарның һәм юлларның функциональ билгеләнешен исәпкә алып, районның транспорт магистральләре челтәре белән үзара тоташ бербөтен система буларак формалаша. Челтәр структурасы муниципаль берәмлекнең гомуми планлаштыру структурасы һәм күләмнәре, аның өлешенәң үзара урнашуы белән билгеләнә.

Чирпы авыл жирлегендә торак пунктлар һәм жирле һәм муниципальара әһәмияттәге юллар урамнарының күп өлеше канәгатьләнәрлек хәлдә түгел.

Юл челтәрен үстерүнең житәрлек дәрәжәдә булмавы жирлек икътисадының һәм халкының шактый зур югалтуларына китерә, Чирпы авыл жирлегенә социаль-икътисадый үсеш темпларының иң зур чикләүләренән берсе булып тора, шуңа күрә жирлек өчен гомуми кулланылыштагы жирле әһәмияткә ия булган автомобиль юллары челтәрен камилләштерү мөһим. Бу киләчәктә хезмәт ресурслары агымын тәмин итәргә, житештерүне үстерергә мөмкинлек бирәчәк, ә бу исә үз чиратында жирлекнең икътисадый үсешенә китерәчәк.

Автомобиль юллары табигый әйләнә-тирә мохит, кешенең хужалык эшчәнлегенә һәм транспорт чараларының даими йогынтысына дучар ителә, нәтижәдә юлларның техник-эксплуатация торышы үзгәрә. Юллар челтәренә торышы аны карап тоту, ремонтлау һәм капитал ремонт эшләрен үз вакытында башкаруның тулылыгы һәм сыйфаты белән билгеләнә һәм аларның чикләнгән күләмнәре шартларында финанс ресурсларын бүлүнең финанслау күләмнәренә һәм стратегиясенә турыдан-туры бәйле.

Юл комплексына инвестицияләр күләме житәрлек булмаган шартларда, автомобильләштерү дәрәжәсе үсеш юл челтәрен үстерү темпларынан шактый алда барганда, беренче планга юлларны карап тоту һәм эксплуатацияләү эшләре чыга. Агымдагы ремонтны башкарганда кул хезмәтен кыскартырга һәм башкарыла торган эшләрнең югары сыйфатын тәмин итәргә мөмкинлек бирә торган машина һәм механизмнарның махсулаштырылган звеноларын кулланып, заманча технологияләр кулланыла. Шуңа ук вакытта агымдагы ремонт, капитал ремонттан аермалы буларак, юл өслегенә сыйфатын күтәрүгә бәйле бурычларны - тигезлек, кытыршыклык, ныклык характеристикалары һ.б. хәл итми Юл тармагын рәсми рәвештә теркәп житкәргә, хәрәкәт ешлыгының даими үсеш шартларында, транспорт чараларының йөк күтәрүчәнлеген арттыру ягына хәрәкәт составының үзгәрүе ремонттарга срокларны үтәмәүгә, участоклар санын ремонтка кадәр туплауга китерә. Югарыда баян ителгәннәренә исәпкә

алып, чиклэнгэн финанс чаралары шартларында автомобиль юлларының һәм корылмаларның проблемалы участоклары санын мөмкин кадәр киметү максатында аларны оптималь файдалану бурычы тора.

Чирпы авыл жирлегенең гомуми файдаланудагы жирле әһәмияттәге автомобиль юлларын үстерүдә программалы-максатчан алым куллану финанс ресурслары чиклэнгән шартларда юл тармагының кичектергесез проблемаларын хәл итүгә акчаларны системалы рәвештә жиберергә мөмкинлек бирәчәк.

Чирпы авыл жирлеге бюджетында юл хужалыгына чыгымнарны финанслау житмәү сәбәпле, аерым параметрлар буенча жирлек урамнарының шактый өлешенең эксплуатация торышы норматив документлар һәм техник регламентлар таләпләренә туры килми башлады. Торак пунктларда урамнарның юл өслекләрен чокырлы-чакырлы ремонтлау буенча шактый эш башкару зарурлыгына бәйле рәвештә урам-юл челтәрен карап тотуга матди чыгымнар артты.

Чирпы авыл жирлеге территориясендә урнашкан гомуми файдаланудагы жирле әһәмияттәге автомобиль юлларының озынлыгы 16.2 км.км тәшкил итә. Төп жирле автомобиль юллары Чирпы авыл жирлегенең урамнары һәм торак пунктларының аерым объектлары арасында бәйләү функцияләрен үти.

Гомуми файдаланудагы жирле әһәмияттәге автомобиль юлларының үткәрү мөмкинлегенә житәрлек.

Жирлекнең әйләнә-тирә мохитенә транспорт инфраструктурасының тискәре йогынтысының дәрәжәсе зур түгел.

Кайбер участокларда юл өслегенең ныклығы житмәүдән гыйбарәт. Шулай ук тротуарларның фактта булмавы да зур проблема булып тора, бу

авыл жирлегенең торак пунктларында жәяүле йөрүне бик нык катлауландыра.

1.5. Транспорт чаралары паркы составын һәм автомобильләштерү, парковкалар (парковка урыннары) белән тәэмин итү дәрәжәсен анализлау.

Авыл жирлеген автомобильләштерү дәрәжәсе 623 кешегә 106 автомобиль дәрәжәсендә саклана.

Чирпы авыл жирлеге территориясендә автотранспортны саклап калу жирлек халкының йорт янындагы участокларында гамәлгә ашырыла.

1.6. Гомуми файдаланудагы транспорт чаралары эшенә, пассажирлар агымына анализ ясауны да кертәп, характеристика,

Пассажир транспорты халыкка хезмәт күрсәтү өлкәсендә мөһим элемент булып тора, аннан башка жәмгыятьнең нормаль эшләве мөмкин түгел. Ул халыкның житештерү, көнкүреш, мәдәни багланышлар аркасында хәрәкәт итүгә булган ихтыяжларын канәгатьләндерергә тиеш. Пассажир транспорты халыкны транспорт йөртү үзәкләре арасында йөртү өчен билгеләнгән, аларга предприятиеләр, оешмалар, мәдәният, спорт, көнкүреш һәм башка учреждениеләр керә.

Чирпы авыл жирлеге территориясендә жәмәгать транспорты хәрәкәте уза.

1.7. Жәяүлеләр һәм велосипедта йөрү шартларын характерлау

Дөнъядагы барлык ижтимагый төркемнәрдә хәрәкәт итүнең төп һәм иң киң таралган төре. Асылда теләсә нинди маршрут жәяүле йөрү белән башлана

һәм тәмамлана. Кайбер маршрутларда йөреш ерак походлар яки кибеткә кыска гына прогулка турында сүз баруына карамастан, хәрәкәт итүнең бердәнбер ысулы булып тора. Башка маршрутларда кеше жәяү бер яки берничә юл кисемтәсе узарга мөмкин - мәсәлән, жәяүләп автобус тукталышына кадәр һәм аннан автобуста барганда әлегә ике жәяүлеләр участогы арасында күпмедер ара узарга мөмкин.

Жәяүле хәрәкәт, нигездә, жәяүлеләр юлы (тротуарлар) буйлап бара, алар булмаган урыннарда - урамнарны узуп урыннарында бара, бу юл-транспорт һәлакәтләре килеп чыгуга китерә.

Чирпы авыл жирлегенең торак пунктларында, тротуарлар түбән сыйфатлы яисә тротуарлар бөтенләй булмау сәбәпле, жәяүлеләр хәрәкәтен оештыру белән бәйле проблема бар.

Велосипед хәрәкәте, жәяүлеләр хәрәкәте кебек үк, шул ук өстенлекләргә ия, әмма ераграк дистанцияләргә күчеп йөрергә мөмкинлек бирә. Велосипедчыларның хәрәкәте гомуми файдаланудагы юллар буенча юл хәрәкәте таләпләре нигезендә гамәлгә ашырыла.

1.8. Йөк транспорт чараларының хәрәкәтен характерлау, транспорт чараларының коммуналь һәм юл хезмәтләренең эшен бәяләү, транспорт чараларының күрсәткечләре өчен инфраструктураның торышы

Йөк транспорты житештерү урыныннан куллану урынына йөк күчерү өчен төп транспорт төре булып тора.

Чирпы авыл жирлегендә йөк транспорты хәрәкәтенең төп маршруты торак пунктлар чикләрендәге жирлек территориясә аша узучы региональ автомобиль юллары буйлап уза

Чирпы авыл жирлегенен коммуналь хезмәтләре үзләренен транспорт чараларына ия түгел, гомуми кулланылыштагы жирле әһәмияттәге автомобиль юлларын карап тоту өчен махсус техника кулланганда муниципаль контрактлар төзелә.

1.9. Юл хәрәкәте иминлегенә дәрәжәсенә анализ

Юл-транспорт һәлакәтләре турында мәгълүматларны һәрвакыт анализлау юл хәрәкәте иминлеген оештыру һәм тәэмин итү буенча эшнен иң мөһим өлешләренен берсе булып тора.

Автомобиль транспортына бәйле аварияләр проблемасы юл-транспорт инфраструктурасының куркынычсыз юл хәрәкәтендә жәмгыять һәм дәүләт ихтияжларына туры килмәве, юл хәрәкәте иминлеген тәэмин итү системасының нәтижәле эшләмәве һәм юл хәрәкәтендә катнашучыларның дисциплинасы житмәү сәбәпле, аеруча кискен булды.

Автомобиль юлларын төзү, реконструкцияләү һәм ремонтлау күләмнәрен киметкәндә транспорт чаралары паркының артуы, автомобиль юлларын карап тотуны финанслау житәрлек булмау хәрәкәт шартлары начарлануга китерде. Торак пунктлар урамнарында һәм жирлек автомобиль юлларында юл хәрәкәте иминлеген тәэмин итү, юл-транспорт һәлакәтләрен (юл-транспорт һәлакәтләрен) кисәтү һәм аларның нәтижәләрен киметү бүгенге көндә актуаль бурычларның берсе булып тора.

Юл хәрәкәтен оештыруның иң мөһим техник чараларынан берсе юл билгеләре, машина йөртүчеләрнен һәм жәяүлеләрнен хәрәкәт итү шартлары һәм режимнары турында мәгълүмат бирү өчен билгеләнгән мәгълүмати күрсәткечләр. Юл билгеләрен сыйфатлы эзерләү, аларны тиешле күләмдә дәрәс урнаштыру һәм мәгълүматлылык юл-транспорт һәлакәтләре санын киметүгә зур йогынты ясый һәм гомумән хәрәкәтнен уңайлылыгын арттыра. Чирпы авыл жирлегендә авария куркынычы булган участокларда

муниципаль программаны гамэлгэ ашыру кысаларында юл билгеләре куярга кирәк. Яңа юл билгеләре кую схемасы, буяу формасы, төсө, билгеләрне, светофорларны, юл киртэләрен һәм жайланмаларны куллану кагыйдәләре" ГОСТ Р 52289-2004 нигезендә кабул ителде. Авария хәлендәге хәлләр начарлану һәм юл хәрәкәте иминлеген тәмин итү проблемасы булуга бәйле рәвештә озак сроклы стратегияне эшләү һәм гамэлгә ашыру, барлык хезмәтләрнең һәм халыкның, жирле үзидарә органнарының тырышлыгын координацияләүне таләп ителә.

Килеп туган проблеманың кискенлеген киметү максатында максатчан программа методын - куллану түбәндәгеләргә ирешергә мөмкинлек бирәчәк:

- юл хәрәкәте иминлеген тәмин итү өлкәсендә жирле үзидарә органнары эшчәнлеген координацияләү;

- юл шартларына бәйле зыян күрүчеләр булган юл-транспорт һәлакәтләре санын киметү, шулай ук юл-транспорт һәлакәте нәтижәсендә һәлак булучылар санын киметү буенча чаралар комплексын, шул исәптән профилактик характердагы чараларны гамэлгә ашыру.

Юл-транспорт һәлакәте белән бәйле проблемаларны нәтижәле хәл итү һәм аның күрсәткечләрен киметүне тәмин итү өчен юл хәрәкәте иминлеген арттыру чараларын системалы гамэлгә ашыруны дәвам итү һәм аларны финанс ресурслары белән тәмин итү зарур.

Баян ителгәннәрдән чыгып, муниципаль программа кысаларында юл хәрәкәте иминлеген тәмин итү өлкәсендә эшне дәвам итүнең актуальлеге һәм кирәклегә турында нәтижә ясарга мөмкин.

Муниципаль программаны тормышка ашыру мөмкинлек бирәчәк:

- юл эшләренең тиешле төрләрен һәм күләмнәрен билгеләү ;

- юл хэрэжэте иминлеген тээмин итү;

- финанс ресурсларын өстенлекле бурычларны тормышка ашыруга тушлап, бурычлар буенча чыгым йөклэмэлэрен формалаштыру.

1.10. Транспорт инфраструктурасының әйләнә - тирә мохиткә тискәре йогынтысы дәрәжәсен бәяләү, халык куркынычсызлыгы һәм сәламәтлеге.

Территориянең хәзерге экологик торышы табигый тирәлекнең локаль пычрану чыганақларының компонентларына йогынтысы, әйләнә-тирә территорияләрдән һава юлы белән пычраткыч матдәләр күчерү, шулай ук катнашмаларның таралу һәм юу шартларын билгеләүче климат үзенчәлекләреннән чыгып билгеләнә. Һава бассейнының торышы экологик хәлне һәм халыкның яшәү шартларын билгеләүче төп экологик факторларның берсе булып тора. Муниципаль берәмлек территориясендә атмосфераның пычрану дәрәжәсе табигый-климат күрсәткечләре, күчмә чыганақлардан (транспорт) һәм стационар (сәнәгать һәм инженерлык объектларыннан) ташлаулар белән билгеләнә.

Автомобиль транспорты һәм автотранспорт комплексы инфраструктурасы әйләнә-тирә мохитне пычратуның төп чыганақларына карый. Һава бассейнының пычрануына автотранспортның ташлануы, аның тузуы һәм сыйфатсыз ягулыгы сәбәп булып тора. Эчке яну двигательләренең эшкәртелгән газларында кушылмаларда зарарлы матдәләр, шул исәптән канцерогеннар бар. Нефть продуктлары, шиналарның тузган продуктлары, тормоз накладоклары, юл катламнарын бозучыларга каршы кулланыла торган хлоридлар юл бие полосаларын һәм су объектларын пычраталар. Эчке яну двигательләренең төп компоненты (тавыштан тыш) - углерод окисе (угар газы) - кеше, хайваннар өчен куркыныч: концентрациягә карап, төрле

дәрәжәдә агулану тудыра. Автомобильләр һәм пычраткыч матдәләр катнашмалары чыгарганда һавада агрессиврак яңа матдәләр барлыкка килергә мөмкин. Автомобиль юллары янындагы территорияләрдә су, туфрак һәм үсемлекләр кайбер канцероген матдәләргә йөртүче булып тора. Биредә яшелчә, жиләк-жимеш үстөрү һәм малларга үләнне ашатырга ярамай.

Транспортның әйләнә-тирә мохиткә тискәре йогынтысы шунда ки, аның эшчәнлегенә өчен үзгәртүләргә токсиклы ягулык кирәк; төрле двигательләр эшләгәндә кислород йотыла һәм чыгарыла торган газлар бүлүп бирелә, аларның күбесе табигатькә тискәре йогынты ясый. Двигательләргә караганда кулланыла торган матдәләргә рациональ кулланмау шулай ук тышкы мохиткә пычрата. Транспорт эше тавыш, вибрацияләр, электромагнит тирбәнүләр нурланышы, яшәү тирәлегенә жылы пычрануы белән үреләп бара. Транспорт чараларының эксплуатацияләгәндә газообразлы (күкерт оксидлары, азот, угар газы, төрле углеводородлар, тулы булмаган яну продуктлары һәм алмаш состав ягулыгы таркалу продуктлары), паробразлы (тетраэтилсвинец һәм башка матдәләр), сыек (алмаш составның агынты сулары) һәм каты (Көлләр) пычраткыч матдәләр бүлүп бирелә. Бензин двигательләрендә эшләүче транспорт чаралары әйләнә-тирә мохиткә угар газы, тетраэтилсвинц, азот оксидлары һәм углеводородлар белән нык пычрата. Дизель двигательләрендә эшләүче транспорт чаралары азрак дәрәжәдә СО, амма күкерт һәм азот оксидлары белән пычрата.

Автомобиль юллары янындагы территориядә су, туфрак һәм үсемлек берничә канцероген матдәләр йөртә, ә урын - яшелчә, жиләк-жимеш һәм хайваннарга үлән ашатырга ярамай торган куркыныч зона. Автомагистральләрдән чыгарылган саен, канцероген матдәләр концентрациясе кими. Чит шәһәр транзит транспорты, шул исәптән йөк транспорты, килеп туган транспорт схемасына бәйләп рәвештә, авыл жирлегенә территориясә аша билгеләнә. Жирлек территориясендә автомобиль юллары аша жәяүлеләр өчен жир асты һәм жир өсте кичүләргә юк, чишелешләр бер

дәрәжәдә башкарылды, бу исә автомобиль транспорты хәрәкәте динамикасының үзгәрүенә һәм, нәтижәдә, ягулык һәм әйләнә-тирә мохиткә зарарлы матдәләр чыгымының артуына китерә. Һавада үлчәнгән һәм өслектә тишелгән тузан санын арттыруга, салкын чорда шипланган шиннарны куллану нәтижәсендә, автомобиль юлларының асфальт катламының абразив тузуы зур йогынты ясый.

Муниципаль берәмлек территориясендә шәхси автомобильләрнең шактый өлеше йорт яны участкаларында урнашкан.

Яшел үсентеләргә зарарлы йогынты ясый химик ысулы чагылыш табарга тиеш кар һәм боздан юл катламнары ярдәмендә хлористых ярдәмендә һәм турыдан-туры бәйләнеш, шулай ук туфрак аша. Турыдан-туры элементә юл кырыйларына салынган карны бетергәндә һәм үсентеләр урнашкан бүлү полосасында булырга мөмкин. Үсентеләрне куакларның урнашу зоналарына күчәрәп утырту нәтижәсендә туфракларның тыгызлануы. Үсемлекләргә китергән зыян, бигрәк тә су өслегендәге торган урыннарда сизелә. Автомобиль юлларының машиналар йөрү өлешендә үлчәнгән кисәкләр, нефть продуктлары, авыр металллар (кургаш, кадмий һ.б.) һәм хлоридлар бар, алар кышкы чорда бозлавыкка каршы көрәш өчен кулланыла, шулай ук юлларда автомобиль шиналарының тузуы нәтижәсендә барлыкка килә. Автомобильләр саны арту аларны эксплуатацияләү калдыкларының пропорциональ артуына китерә. Автомобиль кузовы (корыч), автомобиль шиннары, аккумуляторлар (кургаш), салонны (пластмасса) тышлау, эксплуатация сыеклеклары һ. б. автотранспортның төп калдыклары булып тора.

1.11. Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районы Чирпы авыл җирлегенә транспорт инфраструктурасын үстерү һәм урнаштыру шартлары һәм перспективалары характеристикасы.

Территориаль һәм стратегик үсеш планнары нигезендә түбәндәге чаралар планлаштырыла:

Чирпы авыл жирлеге муниципаль берәмлеге генераль планы белән гамәлдәге юлларны һәм урамнарны реконструкцияләү планлаштырыла, аларны, юл өслеген камилләштереп төзекләндерү, төзегәндә транспорт чишелешләрен һәм кысынкылыкны локаль чаралар күрү күздә тотыла.

Урам-юл челтәрен реконструкцияләгәндә жәяүлеләр хәрәкәте иминлеген һәм уңайлылыгын тәмин итүгә аерым игътибар бирергә кирәк.

Автомобиль паркына хезмәт күрсәтү өчен автосервис предприятиеләре челтәрен киңәйтү каралган.

1.12. Чирпы авыл жирлегенә транспорт инфраструктурасын үстерү һәм функцияләү өчен кирәкле норматив-хокукий базаны бәяләү

Чирпы авыл жирлегендә яшәүчеләргә транспорт хезмәте күрсәтүнең билгеләнгән принципларына туры килә торган норматив-хокукий база бөтен транспорт системасының эшләве нигезе булып тора

Бүгенге көндә жирлекнең транспорт инфраструктурасын үстерү һәм эшләтү өчен кирәкле норматив-хокукий базасы житәрлек дәрәжәдә үсеш алмаган. Жирлекнең транспорт инфраструктурасын үстерү норматив-хокукий базаны даими камилләштерү кирәклеген таләп итә, ә документларны сыйфатлы итеп эшкәртү суд инстанцияләренә, контроль-күзәтчелек органнарына мөрәжәгать итү белән бәйле хәвеф-хәтәрләренә юкка чыгарырга мөмкинлек бирәчәк.

Чирпы авыл жирлегенә транспорт инфраструктурасын үстерү һәм эшчәнлеге с нигезендә башкарыла:

- Россия Федерациясе шәһәр төзелеше кодексы; ;

- Татарстан Республикасы шәһәр төзелеше кодексы;

- "Россия Федерациясендә автомобиль юллары һәм юл эшчәнлеген турсында һәм Россия Федерациясендә аерым закон актларына үзгәрешләр кертү хакында" 2007 елның 8 ноябрена 257-ФЗ номерлы Федераль закон" ;

- "Юл хәрәкәте иминлеген турсында" 1995 елның 10 декабренә 196-ФЗ номерлы Федераль закон" ;

- "Юл хәрәкәте кагыйдәләрен турсында" 23.10.1993 ел, № 1090 РФ Хөкүмәтен карары";

Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 2011 елның 21 февраленә 134 номерлы карары белән расланган (15.12.2018 ел редакциясендә) - Татарстан Республикасының территориаль планлаштыру схемасы (2009 елның 1 гыйнварынан үзгәртелгән керә торган өстәмәләр һәм өстәмәләр)

"2014-2020 елларга Татарстан Республикасы транспорт системасын үстерү "Татарстан Республикасы дәүләт программасы турсында",

- Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районы Чирпы авыл җирлегенә генераль планы белән;

1.13. Транспорт инфраструктурасын финанслауны бәяләү

Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районы Чирпы авыл җирлегенә транспорт инфраструктурасын Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районы Чирпы авыл җирлегенә бюджеты, халыктан үзара салым акчалары, Татарстан Республикасы, Россия Федерациясене һәм Татарстан Республикасы

Лаеш муниципаль районы бюджеты акчалары, алар бүлөп бирелгән очракта, шулай ук алар булган очракта, бюджеттан тыш чыганаclar хисабына тормышка ашыру планлаштырыла.

II БҮЛЕК.. Чирпы авыл жирлеге территориясендә транспорт сорагы, халыкның йөрөшө һәм йөк ташу күләмнәренәң үзгәрүе.

2.1. Социаль-икътисады үсөш фаразы.

Демографик ситуацияне анализлау территориянең икътисади үсөш тенденцияләрен бәяләүнең мөһим өлөшләреннән берсе булып тора, чөнки алга таба Икътисады үсөш уңышы кешенең жәмгыятьнең төп житештерү көчө, аның хезмәт мөмкинлекләрен тормышка ашыру мөмкинлегө буларак билгеләнә. Халык санын, аның яшь, женес һәм милли составын билгелә бер чорга беләп, мәшгуль халыкның санын һәм структурасын, торақ төзелешө күләмен һәм социаль-көнкүрөш өлкәсен фаразларга мөмкин.

Авыл жирлегенең ағымдагы социаль-икътисади һәм шәһәр төзелешө үсөшенәң күрсәткөчләрен анализлаганда түбәндөгеләр билгеләп үтелә:

- жирлектәгө торақ пунктларның транспорт белән тәэмин ителешө житәрлек дәрәжәдә түгел;

- житештерү объектлары халык күпләп яши торган урыннар янында урнашкан, бу исә хезмәт корреспондентларының төп төрен жиңеләйтә.

Чирпы авыл жирлегенең генераль планында торақ инфраструктурасын үстерү буенча барлык чаралар да исәп-хисап нигезендә каралган.

Яңа торақ төзелешө һәм тузган торақны алыштыру төзүчеләр көчө белән башкарылачак, шул исәптән финанслауның төрлө схемаларын кулланып (төзүчеләр акчасы, ипотека, шул исәптән социаль ипотека, төзүчеләрнең

ташламалы категорияларенә субсидиялар, авылда яшъ белгечларне беркету программалары һ.б.).

2.2. Лаеш муниципаль районының транспорт инфраструктурасы үсеше фаразы

Транспорт инфраструктурасы торак пунктлар территорияларенең уңайлы булуын, халыкның хәрәкәтчәнлегеге һәм пассажирлар һәм йөк ташу күләме, каты экологик таләпләр үсеше шартларында эчке һәм тышкы транспорт элементларенең иминлеген һәм ышанычлылығын тәмин итәргә тиеш. Бу бурычлар шәхси һәм жәмәгать транспортының үзара бәйләнешен тәмин итә торган бердәм транспорт системасын үстерүне таләп итә.

Авил жирлегеге территориясендә төп транспорт төре булып автомобиль тора. Транспортка ихтыяж зур булмау сәбәпле, автомобиль транспорты инфраструктурасы хәл ителгән бурычларны үти һәм реструктуризацияне таләп итми.

Авил жирлегеге территориясендә эре сәнәгать предприятиеләре булдыру планнары булмау сәбәпле, йөк транспортының исәп-хисап чорына интенсивлығы нык үзгәрмәчәк.

Жирлекнең транспорт инфраструктурасына кагылышлы норматив-хокукый базасы нигезендә, тимер юл, һава һәм су транспортын үстерү чаралары планлаштырылмый.

Автомобиль транспорты - Чирпы авил жирлегеге инфраструктурасының мөһим өлеше, ул икътисадның барлык тармакларының һәм халыкның йөк һәм пассажирлар йөртүдәгеге ихтыяжларын канәгатьләндерә, житештерүчеләр һәм кулланучылар арасында төрле продукция төрләрен күчерә, халыкка транспорт хезмәте күрсәтә.

Федераль әһәмияттәгеге яңа автомобиль юллары төзү планлаштырыла.

2.3. Урам-юл челтәре үсеше фаразы

Проект тәкъдим иткән транспорт инфраструктурасы тышкы һәм эчке транспорт корылмаларын, урам-юл челтәрен классификацияләүне, транспорт тукталышларын урнаштыруны үз эченә ала. Фаразланган чорга федераль һәм төбәк әһәмиятендәге автомобиль юлларын төзү һәм реконструкцияләү буенча чаралар каралган.

2.4. Автомобильләштерү дәрәжәсен, юл үсеше параметрларын, парковка киңлекләренә ихтыяжны фаразлау

"Автостат" агентлыгы мәгълүматлары буенча, 2016 елның 1 июленә Россиядә автомобиль кую дәрәжәсе 1000 кешегә 285 автомобиль күрсәткеченә җиткән.

Лаеш районы буенча 2028 елга исәпләнгән автомобильләштерү дәрәжәсенә фаразы 4 нче таблицادا күрсәтелгән.

Таблица 4-дәрәжәдәге автомобильләштерү 2010-2027 еллар.

	2010 ел	2015 ел	2020 ел	2028-2035 ел . .
Биектау районының автомобильләштерү дәрәжәсе, авт./1000 кеше.	195	198	205	300...

Исәп-хисап чорына, бәлки, икътисадка һәм җирле инфраструктураны яхшыртуга инвестицияләр суммасы да артыр дип көтелә, бу исә гражданның тормыш-көнкүрешен яхшыртуга китерергә мөмкин, шәһәрдә җиңел автомобильләр саны артырга тиеш. Димәк, исәп-хисап чорына 1000 кешегә 300 автомобильгә җитәргә мөмкин.

Шулай итеп, киләчәктә җирлек халкы куллана торган ТСЛАР саны артачак.

Юл хэрэкэте параметрларын билгеләү юлда аварияләрне киметү чараларын билгеләгәндә, шулай ук юл чатында юл хэрэкәтен жайга салуны камилләштерү өчен аерылгысыз бер өлөшө булып тора. Юл хэрэкәтенең төп параметрларына түбәндәгеләр керә: хэрэкәт интенсивлыгы, Яшел сигналга килү интенсивлыгы, транспорт агымының составын китерүнең динамик коэффициенты, транспорт агымын китерүнең динамик коэффициенты, автомобильләрнең чираты кимү интервалы, хэрэкәт полосасын йөкләү коэффициенты, циклда яшел сигнал өлөшө, чират арту коэффициенты, автомобильләрдә һәм метрларда чиратның уртача озынлыгы, автомобиль тукталышларының чагыштырма саны, туктаусыз үтү коэффициенты. Авыл жирлегендә юл хэрэкәте параметрларын исәп-хисап чорына үзгәртү фаразланмый.

2.5. Юл хэрэкәте иминлеге күрсәткечләре фаразы.

Чирпы авыл жирлегенең гамәлдәге урам-юл челтәрен капитал ремонтлау, ремонтлау һәм карап тоту гамәлдәге нормаларга туры китереп, урамнарның һәм автомобиль юлларының йөрү өлөшөн сакларга һәм аварияләрне киметергә мөмкинлек бирәчәк.

Жирлек территориясендә аварияләр һәм юл-транспорт һәлакәтләре күп булган урыннар юк.

Киләчәктә түбәндәге сәбәпләр аркасында хәл начарлану мөмкин:

- халыкның мобильлеге арта бара;
- хэрэкәттә катнашучылар тарафыннан юл хэрэкәте иминлеге таләпләрен массакүләм төстә үтәмәү;
- автомобиль юлларының канәгатьләнмәслек торышы;
- юл хужалыгының техник дәрәжәсе житәрлек түгел;

- юл хэрэкэтен оештыру буенча техник чараларның камил булмавы.

Вэзгыятьнең тискәре үсешенә юл куймас өчен, кирәк:

- Чирпы авыл жирлегенә торак пунктларының гомуми файдаланудагы автомобиль юлларында һәм урам-юл челтәрендә юл хэрэкәте иминлеген тээмин итүнең заманча системасын булдыру;

- халык арасында, шул исәптән балигъ булмаганнар арасында хокукий аңны арттыру һәм кисәтү;

- юл хэрэкәтен оештыруның комплекслы схемаларын һәм юл хэрэкәтен оештыру проектларын эшләү һәм алар тарафыннан каралган чараларны гамәлгә ашыру хисабына юл хэрэкәтен оештыру дәрәжәсен арттыру.

Әгәр исәп-хисап чорында әлегә чаралар гамәлгә ашса, юл хэрэкәте иминлеген күрсәткечләренәң фаразлары уңай булып дип көтелә.

2.6. Транспорт инфраструктурасының әйләнә-тирә мохиткә һәм халыкның сәламәтлегенә тискәре йогынтысын фаразлау.

Автомобильләрнең исәп-хисап чорына дәрәжәсенәң артуы фаразлана, шуңа күрә авыл жирлегендә жиңел автомобильләр саны артачак. Әлегә динамика автомобиль транспорты элеккечә жирлек экосистемасы пычрануның төп чыганагы булып калачак, дип расларга мөмкинлек бирә.

Планлаштырылган чорга тиер юл транспорты инфраструктурасы үсешенә көтелми.

Транспорт-юл комплексының әйләнә-тирә мохиткә тискәре йогынтысын киметү өчен, автотранспорт чаралары санын арттыру һәм автомобиль юлларында хэрәкәт интенсивлығын арттыру шартларында түбәндәге чараларны тормышка ашыру күздә тотыла:

- яңа торак йортлар һәм яңа урамнар төзөгәндә мөһим экологик чаралар (юлдан торак корылмаларга кадәр санитар-яклау зонасы, яшел үсентеләр полосалары булдыру);

- бозлавыкка каршы материалларның тискәре йогынтысын киметергә мөмкинлек бирә торган гомуми файдаланудагы автомобиль юлларын, бигрәк тә кышкы чорда карап тотуның яңа ысулларын эшләү һәм гамәлгә кертү.;

- автомобиль юлларын зарарлы йогынтылардан саклау чаралары белән жиһазлау, шул исәптән автомагистральләр буенда ясалма һәм үсемлек киртэләрен куллануны да кертәп, тирә-юнь территорияләренең пычрану дәрәжәсен киметү өчен.

Өлеге чараларны тормышка ашыру автомобиль юлларын проектлау, төзү, ремонтлау һәм карап тотуга экологик таләпләрне арттыру нигезендә башкарылачак.

Бу өлкәдә төп бурыч булып автотранспорт чараларын чыгару күләмен, автомобиль юлларын төзөгәндә, реконструкцияләгәндә, ремонтлаганда һәм карап тотканда калдыклар санын киметү тора.

Тулаем алганда, транспорт инфраструктурасының әйләнә-тирә мохиткә һәм халыкның сәламәтлегенә тискәре йогынтыны киметү фаразлана, барыннан да элек, экологик яктан чиста транспорт чараларын һәм транспорт инфраструктурасын төзекләндерү материалларын куллануга күчү хисабына.

III БҮЛЕК. Транспорт инфраструктурасын үстерүнең принципиаль вариантлары һәм аларны транспорт инфраструктурасын үстерүнең максатчан күрсәткечләре (индикаторлары) буенча бәяләү, алга таба тормышка ашыруга тәкъдим ителә торган вариантны сайлап алу.

3.1. Программаны тормышка ашыру чорында транспорт инфраструктурасының хәзерге торышын яки транспорт инфраструктурасының торышын характерлый торган күрсәткечләр.

Кертелә торган чараларның нәтижәлелеген бәяләү өчен максатчан күрсәткечләр мөһим, алар хәрәкәт иминлеген тәэмин итүдә уңай нәтижәләргә, автомобиль йөртүчеләрнең тизлеген һәм транспорт инфраструктурасын комплекслы үстерү программасы проекты кысаларында барлык чараларны гамәлгә керткәннән соң аларның экономияле булуын нинди дәрәжәдә тәэмин итүгә ирешелгән сорауга җавап бирергә тиеш.

Эшләнелә торган күрсәткечләр системасы, дөньядагы иң прогрессив тенденцияләргә туры китереп, муниципаль берәмлекләрнең транспорт системаларын үстерүгә ярдәм итәргә тиеш.

Автомобиль юллары табигый әйләнә-тирә мохиткә, кешенең хужалык эшчәнлегенә һәм транспорт чараларының даими йогынтысына дучар була, шуның нәтижәсендә юлларның техник-эксплуатацион торышы үзгәрә. Юллар челтәренә торышы капитал ремонтны карап тоту, ремонтлау буенча эшләрнең үз вакытында, тулы һәм сыйфатлы башкарылуы белән билгеләнә һәм турыдан-туры финанслау күләменә бәйле. Юл комплексына инвестицияләр күләме җитәрлек түгел, ә автомобильләр дәрәжәсе үсеше юл инфраструктурасының үсеш темпларын сизелерлек узып киткән шартларда юлларны карап тоту һәм эксплуатацияләү эшләре беренче планга чыга. Шуңа күрә программада юлларны сыйфатлы карап тоту һәм капитал ремонтлау варианты сайлап алына, аның нигезендә түбәндәге максатчан индикаторлар һәм күрсәткечләр кулланыла:

- жирле әһәмияттәге гомуми файдаланудагы каты өслекле юллар озынлыгы (км);

- ГОСТ һәм СНИП таләпләренә туры килә торган тротуарлар озынлыгы;

- авыл жирлегенең норматив таләпләргә туры килә торган юл челтәре озынлығының транспорт-эксплуатация торышына туры килә торган өлеше (%);

- теркәлгән юл-транспорт һәлакәтләре саны;

-яңа жиһазландырылган машина-урыннар саны.

3.2. Транспорт инфраструктурасы үсешенең принципаль вариантларына зур бәя бирү һәм тормышка ашыруга тәкъдим ителә торган вариантны сайлау

Чирпы авыл жирлегенең транспорт инфраструктурасын үстерүнең принципаль вариантларын караганда халык саны фаразын, социаль-икътисади һәм шәһәр төзелеше үсешен фаразлауны, жирлек территориясендә эшлекле активлыкны исәпкә алырга кирәк.

Транспорт комплексын үстерү сценарийларын эшләгәндә, социаль-икътисади үсешнең төп күрсәткечләреннән тыш, макроикътисади тенденцияләр исәпкә алынды, шулай итеп, ике төп вариант - 1 вариант (база), 2 вариант (уртача-оптимистик) һәм 3 вариант (икътисади нигезләнгән) составында вариант нигезендә 3 сценарий эшләнә.

1, 2 фараз вариантлары тышкы шартларның бердәм гипотезасы нигезендә эшләнгән. Вариантларның аермасы хосусый бизнесның үз-үзен тотышы модельләренең аерылуына, аның конкуренциягә сәләтлелеген арттыру перспективаларына һәм үсешнең дәүләт сәясәтен гамәлгә ашыруның нәтижәлелегенә бәйле.

Вариант 1 (база). Соңгы чорда барлыкка килгән инерцион трендларны, шәхси компанияләренң консерватив инвестицион сәясәтен, инфраструктура секторы компанияләрен үстерүгә чикләнгән чыгымнарны, дәүләт ихтыяжын

стагнациялэгэндэ саклап калу күздэ тотыла. Шулай ук элге вариантта Ауропа Берлеге һәм Көнбатыш илләре санкцияләре һәм санкция сәясәте аркасында барлыкка килгән агрессив тышкы мохит исәпкә алына.

Вариант 2 (уртача-оптимистик). Авыл жирлеге территориясендә геосәяси киеренкелек үсешенә бәйле тискәре нәтижеләрне киметүгә һәм озак сроклы Тотрыклы үсеш өчен шартлар тудыруга юнәлтелгән актив сәясәт үткөрү күздә тотыла. Сценарий хосусый бизнесның ышанычын арттыру шартларында икътисад үсешен, яңа инфраструктур проектларны финанслау, икътисадның иң зәгыйфь секторларына кредит бирүне тәмин итү, кеше капиталы үсешен финанслауны арттыру буенча бюджет чыгымнарына бәйле кызыксындыру характерындагы өстәмә чараларны куллануны характерлый. Сценарий Транспорт һәм пассажирлар ташуның икътисадый активлыгы, эшлекле активлыкны арттыру белән характерлана, шулай ук инвестицияләр жәлеп итүне күздә тота.

Вариант 3 (икътисади нигезлэнгән). Жирлек территориясендә геосәяси киеренкелек үсешенә бәйле тискәре нәтижеләрне киметүгә һәм озак сроклы тотрыклы үсеш өчен шартлар тудыруга юнәлтелгән актив сәясәт үткөрү күздә тотыла. Сценарий хосусый бизнесның ышанычын арттыру шартларында икътисад үсешен, яңа инфраструктур проектларны финанслау, икътисадның иң зәгыйфь секторларына кредит бирүне тәмин итү, кеше капиталы үсешен финанслауны арттыру буенча бюджет чыгымнарына бәйле кызыксындыру характерындагы өстәмә чараларны куллануны характерлый. Сценарий төбәк һәм жирле әһәмияттәге гомуми файдаланудагы автомобиль юлларын реконструкцияләүне, перспективалы шәхси торақ төзелеше зоналарында урамнар һәм юллар салуны, автомобиль сервисы объектларын проектлау һәм төзүне, шулай ук жәмәгать транспорты хәрәкәте гамәлгә ашырыла торган юлларны капитал ремонтлауны күздә тота. Бәян ителгәннәрдән аңлашылганча, транспорт инфраструктурасы мөмкинлекләреннән тулысынча файдалануны һәм халыкның ихтыяжларын максималь канәгатьләндерү өчен

иң оптималь вариант- 3 Вариант булып тора. Перспективалы торак төзелеше зоналарында транспорт инфраструктурасы үсешеннән башка транспорт ихтияжы һәм транспорт тәкъдире дисбалансы артачак.

IV БҮЛЕК. Транспорт инфраструктурасы объектларын проектлау, төзү, реконструкцияләү буенча чараларны (инвестицион проектларны) финанслау күләмнәрен һәм чыганақларын бәяләү.

4.1. Транспорт төрләре буенча транспорт инфраструктурасын үстерү.

Программаның максатларына ирешү һәм бурычларын хәл итү максатчан индикаторлардан чыгып эшләнә торган чараларны тормышка ашыру юлы белән тәмин ителә. Эшләнгән программа чаралары аларның актуальлеге буенча системалаштырылган. Конкрет объекттагы чаралар исемлеге проект-смета документациясен эшлэгәннән соң жентекләп эшләнелә. Чараларның бәясе, инде үткәрелгән шундый ук чараларның бәясенә нигезләнәп, яқынча билгеләнгән. Программа чараларын финанслау чыганақлары булып Жирле һәм төбәк бюджетлары акчалары, шулай ук бюджеттан тыш акчалар тора:

1. Урам-юл челтәренең юл билгеләрен урнаштыру
2. Автомобиль юлларын яқтырту
3. Автомобиль юлын ремонтлау (вак таш жәю)
4. Автомобиль юлын ремонтлау (асфальт-бетон өслеге урнаштыру)

Программаны тормышка ашыру механизмы авыл жирлегендә гомуми файдаланудагы автомобиль юлларын тикшерү, карап тоту, ремонтлау, паспортлаштыру, тротуарларны, велосипед юлларын проектлау һәм төзү, юл хәрәкәте иминлеген тәмин итү буенча чаралар (юл билгеләрен сатып алу),

халыкка транспорт хезмәтен күрсәтүне оештыру буенча чаралар системасын үз эченә ала.

Программаны тормышка ашыру буенча юлларны, күперләрне ремонтлау буенча чаралар исемлеге, елга бер тапкырдан да ким булмаган юл өслеге торышын тикшерү нәтижәләре буенча, көз башында яки язгы чор ахырында, беренче чиратта проблемалы хәлләрне, шул исәптән гражданнардан кәргән мөрәжәгатьләрдән (шикаятьләрдән) чыгып төзелә.

Автомобиль юлларын һәм ясалма корылмаларны карап тоту һәм агымдагы ремонтлау буенча эшләрнең исемлеге һәм төрләре автомобиль юлының конкрет участогына эшләнгән проект-смета документлары белән капитал ремонт, реконструкцияләү һәм төзү очрагында дәүләт сәясәтен эшләү һәм норматив-хокукый жайга салу функцияләрен гәмәлгә ашыручы башкарма хакимиятнең федераль органы тарафыннан билгеләнә торган классификация нигезендә муниципаль контракт (шартнамә) нигезендә билгеләнә.

Транспорт төрләре буенча транспорт инфраструктурасы структурасына үзгәрешләр кертү планлаштырылмый.

4.2. Гомуми файдаланудагы автомобиль пассажир транспортын үстерү, транспорт-күчеп утыру төеннәрен булдыру буенча чаралар.

Транспорт-күчеп утыру төеннәрен булдыру планлаштырылмый. Гомуми файдаланудагы автомобиль пассажир транспортын үстерү чаралары бары тик халык ягыннан ихтыяж житәрлек булганда гына урынлы булырга мөмкин, бу исә транспорт өлкәсендә жәмәгатьчелек фикерен өйрәнү өчен вакытлы социологик тикшеренүләр үткәрүне тәмин итә.

4.3. Жиңел автомобиль транспорты өчен, бердәм парковка пространствосын үстерүне дә кертеп, инфраструктураны үстерү.

Юл сервисы объектларын төзү һәм проектлаштыру буенча чаралар Озак вакытка исәпләнгән перспективага планлаштырыла. Авыл жирлеге территориясендә автотранспортны саклау жирлек халкының йорт яны участкаларында алып барыла. Алга таба, халыкның автомобиль йөртү дәрәжәсен арттыруны күздә тотып, жәмәгать билгеләнешендәге биналар янында автомобильләр кую урыннарын оештыруны күздә тотарга кирәк.

Жирлек территориясендә башка чаралар исәп-хисап чорына планлаштырылмый.

4.4. Жәяүлеләр һәм велосипед хәрәкәте инфраструктурасын үстерү.

Тротуарлар төзелеше планлаштырылмаган.

Велосипед хәрәкәте инфраструктурасын хисап чорына үстерү буенча чаралар планлаштырылмый.

4.5. Йөк транспорты, транспорт чаралары, коммуналь һәм юл хезмәтләре өчен инфраструктура үсеше .

Йөк транспорты, транспорт, коммуналь һәм юл хезмәтләре өчен инфраструктура үсеше буенча чаралар планлаштырылмый.

4.6. Татарстан Республикасы Лаеш муниципаль районы Чирпы авыл жирлегенә юллар челтәрен үстерү.

Жирлектәге юллар челтәрен үстерү максатыннан кайбер чаралар планлаштырыла.

1. Жирле әһәмияттәге гомуми файдаланудагы автомобиль юлларын карап тоту буенча чаралар.

Өлеге чараларны гамэлгэ ашыру автомобиль юлларын норматив таләпләргә туры китереп карап тоту эшләрен башкарырга мөмкинлек бирәчәк.

2. Жирле әһәмияттәге гомуми файдаланудагы автомобиль юлларын ремонтлау буенча чаралар.

Чараларны гамэлгэ ашыру жирле әһәмияттәге гомуми файдаланудагы автомобиль юллары участокларының озынлыгын саклап калырга мөмкинлек бирәчәк, аларның эксплуатация торышы күрсәткечләре стандарт таләпләренә туры килә.

3. Жирле әһәмияттәге гомуми файдаланудагы автомобиль юлларын реконструкцияләү буенча чаралар. Чаралар авыл жирлегенә юл чөлтәрен үстөрүгә юнәлдерелгән.

4. Жирле әһәмияттәге гомуми файдаланудагы автомобиль юлларын төзү буенча чаралар. Чаралар авыл жирлегенә юл чөлтәрен үстөрүгә юнәлдерелгән.

ВБҮЛЕК. транспорт инфраструктурасы объектларын проектлау, төзү, реконструкцияләү буенча чараларны (инвестиция проектларын) финанслау күләмнәрен һәм чыганакларын бәяләү.

Программаны финанслау жирле һәм төбәк бюджетлары һәм бюджеттан тыш акчалар хисабына гамэлгэ ашырыла. Программаны финанслауның еллык күләме Чирпы авыл жирлеге бюджетының расланган финанс елына һәм өстәмә финанслау чыганакларын исәпкә алып билгеләнә.

Программа чарасын тормышка ашыру өчен кирәкле финанс чараларының гомуми күләме 6500,0 мең сум тәшкил итә. Программаны тормышка ашыру

чыгымнары турында мәгълүмат 5.1 таблицасында - еллар буенча һәм 5.2 таблицасында - финанслау чыганакалары буенча.

5.1 нче таблица - чараларны финанслау күләмнәрен бәяләү

N п/п	Чараның исеме	Финанслау күләме, мең сум.					
		2019	2020	2021	2022	2023	2024 -2028
1	Жирле әһәмияттәге гомуми файдаланудагы юлларны (шул исәптән тротуарларны) төзү (асфальтлау) һәм реконструкцияләү)	-	100	195	200	200	1000
2	Жирле әһәмияттәге гомуми файдаланудагы автомобиль юлларын ремонтлау һәм карап тоту	150	150	150	150	150	750
3	Яңа машина-урыннар булдыру	-	-	-	-	-	-
4	Тышкы электр яктырту линияләрен урнаштыру	-	100	100	100	100	2000
5	Күпер корылмалары төзелеше	-	-	-	-	-	-
6	Утырту пунктларын камилләштерү буенча чаралар	-	-	-	-	-	-

Таблица 5.2-чараларны финанслау чыганакаларын бәяләү

N п/п	Исеме	Финанслау күләме, мең сум..			
		Жирле бюджет	Региональ бюджет	ВБС	Барлығы

1	Инвестицияларнең гомуми күләме. 2018-2023 еллар	145	850	850	1845
2	Инвестицияларнең гомуми күләме. 2023-2028 еллар	150	1800	1800	3750
Барлығы		295	2650	2650	5595

VI БҮЛЕК.. Транспорт инфраструктурасын үстерү вариантын гамәлгә ашыруга тәкъдим ителә торган транспорт инфраструктурасы объектларын проектлау, төзү, реконструкцияләү буенча чараларның (инвестицион проектларның) нәтижәлелеген бәяләү

Программа чараларын тормышка ашыру нәтижәлелеген комплекслы бәяләү ел саен аны гамәлгә ашыру вакыты дәвамында һәм гамәлгә ашыру тәмамлангандан соң гамәлгә ашырыла һәм ул муниципаль программа чараларының үтәлеш дәрәжәсен бәяләүне, муниципаль программаны гамәлгә ашыруның нәтижәлелеген бәяләүне үз эченә ала.

Бәяләү критерийлары булып тора:

- нәтижәлелек;
- яхшы күрсәткечлелек;
- финанс үтәлеше.

Проектны гамәлгә ашыру еллары буенча һәм 2028 елга кадәр Проект максатында чагылыш тапкан күрсәткечләр 6 Таблицада китерелде.

6 нчы таблица - Максатчан индикаторлар һәм проект күрсәткечләре

N п/п	Күрсәткеч	Үлчәү берәмлеге.	Төп әһәмияттәге.	Период, ел					
				2019	2020	2021	2022	2023	2024 - 2028
1	Асфальт-бетон өслекле жирле әһәмияттәге гомуми файдаланудагы юлларның озынлыгы	км	10	12	13	14	15	16	24
2	Яна жиһазландырылган машина-урыннар саны	шт.	0	0	0	0	0	0	0
3	Авыл жирлегенә норматив таләпләргә туры килә торган юл челтәре озынлыгының өлеше	%	50	50	54	58	62	66	100
4	Авыл жирлеге территориясендә ЮТһ саны	шт.	47	47	45	43	41	39	25

VII БҮЛЕК. Институцион үзгәрешләр, транспорт инфраструктурасы объектларын проектлау, төзү, реконструкцияләү өлкәсендә эшчәнлекне хокукый һәм мәгълүмати тәмин итүне камилләштерү буенча тәкъдимнәр:

Әлеге программаны тормышка ашыру кысаларында транспорт инфраструктурасы объектларын проектлау, төзү һәм реконструкцияләү өлкәсендә эшчәнлекне тормышка ашырганда институциональ үзгәрешләр, идарә структуралары һәм үзара бәйләнешләр үткөрү күздә тотылмый. Программа өчен норматив-хокукый база формалаштырылган.